

**KORUMA ODAKLI KIRSAL ALAN PLANLAMASI:
BİR MODEL ÖNERİSİ**

SONUÇ RAPORU

Doç. Dr. Ahmet Melih OKSÜZ (Proje Yöneticisi/PYG Bşk.-KTÜ)

İDA 4.1 KIRSAL YERLEŞME PLANLAMASI

25 MART 2015

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ (KTÜ)
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ (SÜ)

KORUMA ODAKLI KIRSAL ALAN PLANLAMASI: BİR MODEL ÖNERİSİ

SONUÇ RAPORU

Doç. Dr. Ahmet Melih ÖKSÜZ (Proje Yöneticisi/PYG Bşk.-KTÜ)

İDA 4.1 KIRSAL YERLEŞME PLANLAMASI

25 MART 2015

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ (KTÜ)
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ (SÜ)

Proje Adı : Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması: Bir Model Önerisi
Proje No : 108 G 173, 108 G 187 Nolu TÜBİTAK-KAMAG 1007 Projesi

Müşteri Kurum : TC. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Proje Yürütücüsü Kurumlar : Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ)-Trabzon
Selçuk Üniversitesi (SÜ)-Konya

Proje Yöneticisi (PYG Başkanı) : Doç. Dr. Ahmet Melih ÖKSÜZ-KTÜ

Proje Yürütücüsü (PYG Üyesi) : Doç. Dr. Rahmi ERDEM-SÜ
Doç. Dr. Mehmet Çağlar MEŞHUR -SÜ
(01.12.2013 Tarihinden Sonra)

Proje Bütçesi : 1 158 272.- TL
Proje Başlangıç Tarihi : 01.12.2010
Proje Süresi : 36 Ay (3 Yıl)
Ek Süre : 6 Ay

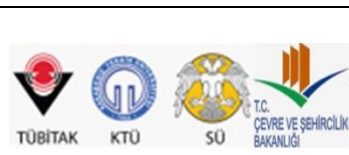
Proje Onay Süreci ve Aşamalar:

1. Projenin TÜBİTAK'a ilk sunumu : 2006
2. Projenin TÜBİTAK'a ikinci sunumu : 2007
3. Projenin TÜBİTAK'a üçüncü sunumu : 2010
4. Projenin TÜBİTAK'ça Kabulü : 05.11.2010
5. Projenin başlama tarihi : 01.12.2010
6. 1. Gelişme Raporu : Temmuz 2011
7. 2. Gelişme Raporu : Mart 2012
8. 3. Gelişme raporu : Kasım 2012
9. 4. Gelişme Raporu : Mayıs 2013
10. 5. Gelişme Raporu : Kasım 2013
11. Sonuç Raporu : Ağustos 2014
12. Düzeltilmiş Son Rapor Teslimi : Mart 2015

*** Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması: Bir Model Önerisi (KOKAP) adlı bu proje müşteri kurum olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığının kırsal alan planlamasına rehber niteliğinde, Bakanlığın Türkiye ölçeğindeki uygulamalarına temel olmak üzere hazırlanmış, uygulama süreci Proje Sonuçları Uygulama Planı (PSUP) çerçevesinde hayatiyet kazanacak bir projedir. Projenin her hakkı saklı olup, faydalanılması TÜBİTAK'ın KAMAG 1007 Programı Mevzuatı çerçevesinde yer alan yönetmelikler (Fikri Haklar Esasları) ve TÜBİTAK, Müşteri Kurum (ÇŞB) ve Proje Yürütücüsü Kurumlar (KTÜ ve SÜ) arasında yapılan sözleşme hükümleri çerçevesinde güvence altına alınmıştır. Proje belirtilen bu hükümlere aykırı olarak izinsiz kullanılamaz, kısmen veya tamamen elektronik, mekanik, fotokopi veya başka herhangi bir yolla basılamaz. Yayımlı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz.**

*** Projeden bilimsel-akademik çalışmalarda atıfta bulunmak kaydıyla yararlanılabilir.**

- Bu bağlamda metin içi referanslarda numara verilmeyecek iş paketi sorumluları, soyadı, adının baş harfi ve yılı verilmelidir.
- Kaynaklarda ise: "Araştırmacılar (önce iş paketi sorumlularının soyadı ve adının baş harfi üzere raporlarda belirtilen sıra ile yazılır), Yılı, Yayın adı (İDA no-iş paketi adı), Proje yöneticileri, Projenin genel adı, TÜBİTAK projesi olduğu yazılacak biçimde Proje nosu" şeklinde belirtilerek verilebilir.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TC. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Selçuk Üniversitesi

İDA 4.1 KIRSAL YERLEŞME PLANLAMASI ÇALIŞAN PERSONEL LİSTESİ

KOKAP YÜRÜTÜCÜLERİ

Doç. Dr. Ahmet Melih ÖKSÜZ (KTÜ)
Doç. Dr. Rahmi ERDEM (SÜ)
Doç. Dr. Mehmet Çağlar MEŞHUR (SÜ)
(01.12.2013 Tarihinden Sonra)

İŞ PAKETİ YÜRÜTÜCÜLERİ

Doç. Dr. Cenap SANCAR (KTÜ)
Doç. Dr. Çiğdem ÇİFTÇİ ULUSOY (SÜ)
(13.09.2013 Tarihine Kadar)
Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ (SÜ)
(13.09.2013 Tarihinden Sonra)

ARAŞTIRMACILAR

KTÜ GRUBU

Prof. Dr. Saliha AYDEMİR
Doç. Dr. Cenap SANCAR
Doç. Dr. Ahmet Melih ÖKSÜZ
Doç. Dr. Dilek BEYAZLI
Yrd. Doç. Dr. Ersin TÜRK
Yrd. Doç. Dr. Aygün ERDOĞAN

SÜ GRUBU

Doç. Dr. Rahmi ERDEM
Doç. Dr. Çiğdem ÇİFTÇİ ULUSOY
(13.09.2013 Tarihine Kadar)
Yrd. Doç. Dr. Ali Osman ÇİBIKDİKEN
Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ
Dr. Fatih EREN

BURSIYERLER

KTÜ GRUBU

Arş. Gör. Şeyda BÜLBÜL
Arş. Gör. Beydullah SULAK
Arş. Gör. Seda ÖZLÜ
Arş. Gör. Meltem DURAN
Arş. Gör. Sinem DEDEOĞLU

SÜ GRUBU

Arş. Gör. Mehmet Akif SAĞ
Arş. Gör. Sinan LEVEND
Arş. Gör. Hale AKSEKİ
Arş. Gör. Aslı BOZDAĞ
Arş. Gör. Mert DEDEOĞLU
Öğr. Gör. Mustafa Nevzat ÖRNEK
Arş. Gör. Hasan Hüseyin ÇEVİK
Har. Müh. Nurullah OSMANLI

ÖNSÖZ

Koruma Odaklı Kırsal Alan Planlaması: Bir Model Önerisi (KOKAP) adlı proje, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nca (TÜBİTAK'ın) kısaca 1007 programı olarak bilinen Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı çerçevesinde desteklenen bir projedir. Projenin müşteri kurumu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (mülga Bayındırlık ve İskan Bakanlığı)'dır.

Kırsal alanların nasıl planlanması gerektiğine yönelik bir model oluşturmayı ve planlama el kitabının hazırlanmasını hedefleyen bu araştırma, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın kırsal alanları planlamasına bir rehber olacaktır. Bu bağlamda kırsal alan planlama ve onun bir parçası olan eylem planlama süreçleri, yöntem ve teknikleri, yöresel koşullara uygun konut elde etme yöntemi detaylı olarak ortaya konmakta, bunlar için öngörülen yasal ve yönetsel değişiklikler önerilmektedir. Ayrıca, KTÜ ve SÜ ekiplerince birer kırsal yerleşmede (Salacık- Akçaabat ve Emen- Beyşehir) yapılan pilot uygulamalar ile önerilen ve tanımlanan Mekânsal Stratejik Planlama sistemi sınanmıştır.

Önerilen planlama sistemi geniş kapsamlı planlama yaklaşımı ile stratejik planlama yaklaşımının sentezlenerek bütünleştirildiği mekânsal stratejik planlama yaklaşımını içermektedir. Bu yaklaşımın çerçevesi KTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 7. sınıf proje stüdyosunda, Trabzon, Giresun ve Rize kent bölge planlamasında üç dönem uygulanarak oluşturulmuştur. Bu stüdyolarda görev alan, ama İDA 4.1 iş paketi araştırma ekibinde bulunmayan başta Dr. Nilgün Kiper olmak üzere Dr. Sanem Özen Turan'a katkıları için teşekkür ederiz. Bu paketin kuramsal ve alan çalışmalarına yönelik tartışmalara katkı veren Prof.Dr. Şinasi Aydemir'e de ayrıca teşekkür ederiz.

Salacık ve Emen mekânsal stratejik planlamaları İDA 4.1'de önerilen planlama sistemini pratiğe taşıyan değerli çalışmalardır. Ancak bu çalışmalar, KTÜ ve SÜ ekipleri katılım toplantılarına zaman ve emek veren, proje ekipleri ile heyecanla çalışan genelde Salacık ve Emen halkı, özelde kadın, erkek ve genç katılım grupları olmasaydı yapılamazdı. Olanaklarını katılım toplantıları için açan Salacık Orta Okulu Yönetimi adına Müdür Osman Kalyon'a, Emen Merkez Camii imamı Fehmi Yıldırım ve belde sakinlerinden Necati Korucu'ya teşekkür ederiz.

KTÜ ekibinden bursiyer Şeyda Bülbül'ün ve Seda Özlü'nün, yaptıkları lisansüstü tezlerinin¹ çalışma alanı da olan Salacık pilot uygulama alanında harcadıkları, mekânsal stratejik planlama sürecinin ön hazırlıkları olan "alanı tanıma- projeyi tanıtmaya" ilişkin yoğun mesaieleri olmasaydı Salacık planlamasının kısıtlı sürede ve başarılı biçimde tamamlanamazdı. Ayrıca, Şeyda Bülbül'ün doktora tezi ile de ilişkili olarak doğrudan verdiği katkılar iş paketinin teorik çerçevesinin geliştirilmesini de desteklemiştir.

İDA 4.1 İş Paketi Yürütücüleri adına
Doç. Dr. Cenap SANCAR

Nisan 2015, TRABZON

¹ **Bülbül, Ş., 2014**, Stratejik Mekânsal Planlamada Stratejik Seçim Yaklaşımı ile Karar Verme, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon.

Özlü, S., 2014, Kırsal Yerleşme Eylem Planı Yaratım Süreci: Trabzon/Salacık Köyü Deneyimi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.

İDA 4.1- KIRSAL YERLEŞME PLANLAMASI

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ	X
GİRİŞ	12
1. KIRSAL ALAN PLANLAMASINA GENEL BAKIŞ.....	15
1.1. Planlama ve Kırsal Alan	15
1.1.1. Planlama Sistemleri ve Planlama Yaklaşımları.....	15
1.1.2. Kırsal Alan Planlaması: Ölçek ve Türü	18
1.1.2.1. Arazi Kullanım Planlaması ve Mekânsal Planlama	19
1.1.2.2. Başlıca Kırsal Mekânsal Planlama Politikaları	22
1.2. Kırsal Yerleşme Planlaması	26
2. FARKLI ÜLKELERDE KIRSAL ALAN PLANLAMASI.....	30
2.1. Almanya.....	30
2.1.1. Mekânsal Planlama	31
2.1.2. Peyzaj Planlama	32
2.1.3. Kırsal Alan Planlaması	34
2.2. Fransa	36
2.2.1. Mekânsal Planlama	37
2.2.2. Kırsal Gelişme Politikaları	42
2.2.3. Kırsal Alan Planlaması	42
2.3. İngiltere.....	44
2.3.1. Mekânsal Planlama	45
2.3.2. Kırsal Alan Planlaması	50
2.4. Diğer Bazı Ülke Örnekleri.....	55
2.5. Genel Değerlendirme	57
3. TÜRKİYE'DE PLANLAMA MEVZUATI VE UYGULAMALARI.....	59
3.1. Planlama Kademelenmesinde Kırsal Alanlar ve İdari Yapı.....	59
3.2. Kırsal Alanlara Yönelik Yasal Düzenlemeler	61
3.2.1. Köy Kanunu (1924 tarih ve 442 sayılı).....	63
3.2.2. İmar Kanunu (1985 tarih ve 3194 sayılı) / Plansız Alanlar Yönetmeliği.....	66
3.2.3. İl Özel İdaresi Kanunu (22.2.2005 tarih ve 5302 sayılı)	69
3.2.4. İskân Kanunu (2006 tarih ve 5543 sayılı)	69
3.2.5. Tarım Reformu Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (1985 tarih ve 3155 sayılı).....	70
3.2.6. Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu (1984 tarih ve 3083 sayılı).....	71
3.2.7. Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu (5403 sayılı)	71
3.2.8. Mahalli İdare Birlikleri Kanunu	73
3.2.9. Büyükşehir Belediye Yasası (6360 sayılı)	73
3.2.10. Diğer Yardımcı Kanunlar	78
3.3. Kırsal Gelişmeyi Yönlendiren Kurumsal Yapı	78
3.3.1. Merkezi Yönetim Kuruluşları	78
3.3.2. Yerel Yönetim Kuruluşları.....	87
4. KIRSAL PLANLAMAYA İLİŞKİN NORM OLUŞTURMA ÇALIŞMASI	91

4.1. Çalışmanın Amacı.....	91
4.2. Planlama Normları	92
4.3. KAMAG- KOKAP Çalışma Bölgesinde Kırsal Nitelikli İlçe ve Belde Belediyelerin Yürürlükteki İmar Planlarının Değerlendirilmesi.....	95
4.3.1.Trabzon ve Samsun Çalışma Alanlarına İlişkin Değerlendirme	96
4.3.2. Konya ve Mersin Çalışma Alanlarına İlişkin Değerlendirme.....	99
4.4. Kırsal Yerleşmelerin Seçim İşlemi; Örnek Alan Çalışması.....	101
4.5. Örnek Yerleşmelerde Görüşme Tekniğinin Kullanılması	107
4.5.1. Görüşme Sayısının Belirlenmesi	107
4.5.2. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formunun Hazırlanması	113
4.6. Görüşme Çözümlerinde Uygulanacak Analiz Tekniği	118
4.6.1. İçerik Analizi.....	118
4.7. Görüşmelerin Çözömlenmeleri.....	120
4.7.1. İçerik Analizi Bulguları	121
4.7.1.1. Trabzon-Samsun Alan Çalışması Değerlendirmesi	122
4.7.1.1.1. Trabzon (Maçka, Akçaabat, Çaykara) Alan Çalışması Değerlendirmesi.....	122
4.7.1.1.2. Samsun (Çarşamba-Havza) Alan Çalışması Değerlendirmesi	155
4.7.1.2. Konya- Mersin Alan Çalışması Değerlendirmesi	180
4.7.1.2.1. Konya- (Cihanbeyli, Beyşehir) Mersin (Erdemli) Alan Çalışması Değerlendirmeleri	186
4.8. Genel Değerlendirme	188
5. KORUMA ODAKLI KIRSAL ALAN PLANLAMA SİSTEMİ ÖNERİSİ	199
5.1. Mevcut Planlama Sisteminin Sorunları	199
5.2. Öngörölen Planlama Yaklaşımı ve İlkeler.....	201
5.2.1. Öngörölen Planlama Yaklaşımı	201
5.2.2. Planlama İlkeleri.....	203
5.3. Planlama Sistemi	204
5.3.1. Plan Kademelenmesi ve Planlama Araçları.....	204
5.3.1.1. Planlama Araçları ve Plan Onayı	206
5.3.1.2. Planlama Kurumları	209
5.3.2. Planlama Süreci.....	216
5.3.2.1. Ön Koşul	216
5.3.2.2. Planlama Sürecinin Aşamaları	217
5.3.2.2.1. Ön Hazırlık.....	218
5.3.2.2.2. Vizyon Belirleme	221
5.3.2.2.3. Mevcut Durum ve Kapasitelerin Belirlenmesi	223
5.3.2.2.4. Mekânsal Strateji Planlarının Hazırlanması.....	228
5.3.2.2.5. Detay Planın Yapılması ve Onaylanması	237
5.3.2.2.6. Uygulama, Gözleme/ Kontrol ve Gözden Geçirme	238
5.3.2.2.7. Gözden Geçirme- Sürecin Geri Dönüşle Kontrolü.....	242
5.3.2.3. Kırsal Alan Sınıflamasına Göre Planlama ve Planlama Süreci Kontrol Listesi	242
5.3.2.4. Plan Uygulama Araçları	248
5.4. Planlama Sisteminin Yasal-Yönetmelik Yapı ve Politika Belgelerindeki Yeri	255
5.5. Genel Değerlendirme	260
KAYNAKLAR	266
EKLER	280